

Hoe doe je dat systemisch werken als je met een individu spreekt, als je nadenkt over organisaties en teams, of als je in contexten werkt waar je nu niet meteen een gezin of paar ziet? Het antwoord op deze vraag is niet in één zin te vangen. Maar in dit nummer komen alvast enkele kleine openingen. Het rigoureuus installeren en bevorderen van meerstemmigheid is bijvoorbeeld een houvast voor iedereen die systemisch werkt. De vele stemmen in en om mensen zijn een voedingsbodem voor nuance en reflectie. Het is het verschil, dat verschil maakt, zei Bateson (1972) al. Contrasten en schakeringen in visies en ervaringen helpen je om een eigen positie te bepalen of een ander perspectief te ontwikkelen. In de bijdragen van dit nummer zitten verschillende pogingen om andere verhalen binnen te brengen, om mild te confronteren en zo andere betekenissen op de voorgrond te zetten.

Kris hazenbosch beschrijft een hulpverleningsproces met de moeder van een verslaafde zoon. Hij toont hoe je met behulp van narratieve interviews meerstemmigheid in het gesprek brengt. hazenbosch kiest voor interviews met (ex-)verslaafden. Hij bereidt deze interviews met zijn cliënte voor en achteraf bekijkt hij samen met haar de video-opnames. Door de verhalen en antwoorden van de geïnterviewden kan moeder weer reflecteren over hoe zij zich wil positioneren tegenover de problemen en haar zoon.

Organisaties fuseren en reorganiseren voortdurend. Dat is niet alleen in het bedrijfsleven zo, maar ook in de hulpverlening. In zijn artikel over nieuw-samengestelde teams die daar het gevolg van zijn, onderzoekt **Johan Bastiaensen** de vraag hoe het komt dat ondanks alle zorgvuldige plannen, voorbereidingen en visieteksten, collegiale moeilijkheden onvermijdelijk zijn. Hij pleit ervoor dat zowel managers, beleidsmakers en medewerkers de illusie van beheersbaarheid laten varen en meer rekening houden met de minder controleerbare tussenmenselijke dimensies.

In de column reflecteert **Philip Marres** op vaders die zoek lijken te zijn in de jeugdhulpverlening. Hoe komt het toch dat moeders het woord voeren, terwijl vaders niet verschijnen, afhaken of zwijgend toekijken? Marres haalt inspiratie uit de reclamewereld om dit fenomeen te begrijpen en te counteren.

In de rubriek *Schijnwerper* doen **Els Wouters**, **Marjo Janssen** en **Verona Adriaensens** verslag van het narratief congres in Brighton, Engeland. Het bleek een boeiend congres, met een caleidoscopisch geheel aan workshops en lezingen. Voor lezers die geïnteresseerd zijn in de narratieve benadering is deze bijdrage een rijk document over de *state of art* van de narratieve benadering in Europa.

Dit eerste nummer van 2018 opent een nieuwe rubriek met als titel *Weerzien*. In deze rubriek worden ‘oude meesters en meesterwerken’ belicht; de pioniers en belangwekkende boeken voor ons vakgebied die in de vergeethoek zijn geraakt, maar nog altijd relevant zijn. **Lieve Cottyn** beschrijft naar aanleiding van het recente overlijden van Salvador Minuchin zijn werk en specifieke bijdrage aan de systeemtherapie.

In dit nummer ook een goed gevulde rubriek *Boekbespreking*. We beginnen met de reflecties van **Luc Van den Berge** over het boek van Guilfoyle, *The Person in Narrative Therapy: A Post-Structural Foucauldian Account*. Een stevig onderbouwd en kritisch boek over het dilemma tussen determinisme en individuele autonomie in de narratieve benadering.

Voor lezers die nog meer willen weten over de narratieve benadering is er de recensie van **Saartje Kortleven** van het boek *Narrative Therapy in Wonderland: Connecting with Children's Imaginative Know-How* van Marsten, Epston en Markham.

Lieve Cottyn bespreekt het boek *Zoekende zonen. Als twintiger het spoor kwijt raken*, geschreven door Delva. Een boek met twaalf meerstemmige verhalen over intense zoektochten van jongeren en hun ouders.

En tot slot beschrijft **Veerle Poels** het boek *Supervision Essentials for a Systems Approach to Supervision* van Holloway. Een praktijkgericht boek waarin de inspiratie wordt gehaald bij theoretische benaderingen buiten de systeemtheorie.

Veel leesplezier,
Ellen Reijmers

